

Shiji – historie textu a jeho autentičnost¹**Olga Lomová***Ústav Dálného východu, Filozofická fakulta,
Univerzita Karlova, Praha*

Sima Qian 司馬遷 (145? – 86? př.n.l.), autor *Shiji* 史記,² zastával úřad dvorního „historika“,³ svou knihu⁴ však koncipoval jako vyhraněně osobní pohled na minulost Číny. Velké osobní zaujetí, s nímž Sima Qian své dílo vytvořil, se obvykle považuje za důvod, proč jsou *Shiji*, na rozdíl od většiny pozdějších čínských historických kronik, tak skvěle napsané a mimořádně čtivé.

Při studiu tak starobylého spisu nicméně vyvstává otázka, jakým způsobem došel do dnešních dnů, nakolik je jeho dnešní podoba totožná s textem, který napsal sám autor, a nakolik ji poznamenali pozdější opisovači, editoři (případně cenzoři).⁵

¹ Článek vznikl v rámci výzkumného záměru FF UK (MSM 0021620824: Základy moderního světa v zrcadle literatury a filosofie) a během pobytu na Taiwanu v r. 2008, umožněného grantem Center for Chinese Studies Chiang Ching-kuovy nadace.

² V české literatuře je celkem zavedený překlad názvu jako *Zápisy historika*, případně *Historikovy zápisy*. Sima Qian sám dal svému dílu titul *Taishigong shu* 太史公書 – *Knihy dvorních písařů*.

³ Úřední funkci *taishi gong* překládají různí badatelé různě, jako „vrchní písař“ (Nienhauser, Schaab-Hanke), „astrolog“ (Chavannes, Durrant) či „archivář“ (Nylan).

⁴ Projekt *Shiji* 史記 zahájil již Sima Qianův otec Sima Tan 司馬談 (zemř. 110 př.n.l.), který nedokončené dílo předal svému synovi na smrtelném loži (viz *Shiji* 1959, kap. 130, s. 3295). Obecně se předpokládá, že Sima Tan inicioval ideu díla a shromáždil část materiálu. S výjimkou pojednání o filozofických školách je však jeho autorství sporné a někteří badatelé je dokonce zcela popírají (Yi Ning – Yi Ping 2004a). V tomto článku hovořím jako o autorovi *Shiji* pouze o Sima Qianovi kvůli jednoduchosti a v souladu s tradicí, aniž bych v této věci v tuto chvíli zaujímal vlastní stanovisko.

⁵ Základní informace o historii textu *Shiji* čtenář nalezne v hesle, které pro bibliografickou příručku *Early Chinese Texts* (Loewe 1993) zpracoval A.F.P. Hulsevė. Naše pojednání je nejen podrobnější než zmíněné heslo, ale v dílčích otázkách se rozchází s jeho pojetím, neboť přihlíží k nejnovějším výzkumům publikovaným v Číně a na Taiwanu.

Osudy původního rukopisu

Podle svých vlastních slov v závěrečné, do značné míry autobiografické, kapitole *Shiji* Sima Qian opsal spis ve dvou exemplářích, které uložil na dvou různých místech; Sima Qian říká, že jeden exemplář „uložil ve slavných horách“ (*cang zhi ming shan* 藏之名山) a druhý v hlavním městě (*Shiji* 130, s. 3320). O významu příslušné pasáže se po staletí vedou spory a místo uložení prvních dvou exemplářů knihy je nejasné. Ačkoliv badatelé se dodnes neshodli na smyslu tohoto zdánlivě prostého výroku, z historických pramenů zřetelně vyplývá, že jeden exemplář *Shiji* zůstal v držení Sima Qianovy rodiny, tedy přesněji rodiny Yang 楊, kam se provdala Sima Qianova dcera, neboť Sima Qian zemřel, aniž by zplodil syna. Uložení knihy ve vlastní rodině odpovídá vzpomínkovému a rituálnímu vztahu k rukopisům ve staré Číně, kde literární dílo zemřelého předka bylo nahlíženo s posvátnou úctou jako trvalá památka na něj. Je také v souladu se Sima Qianovým přáním vytvořit knihu, která by představovala rodovou tradici Simaů, byla by nezaměnitelným dílem souvisejícím s jeho osobou a rodem (*cheng yi jia zhi yan* 成一家之言).⁶

Přikláním se k názoru, že druhý exemplář Sima Qian uložil ve dvorním archívu,⁷ což odpovídá dobovému kontextu, kdy vzdělanost a veškeré písemnictví byly úzce spjaty s dvorem. Nejstarší odkazy na Sima Qianův spis v dobové literatuře také vesměs nalezneme v dílech omezeného okruhu dvořanů, kteří měli přístup do císařského archívu. Mimo dvůr se kniha začala šířit několik desítek let po svém dokončení, v době panování císaře Xuandiho 宣帝 (vládl 73 – 49 př.n.l.), kdy knihu zveřejnil Sima Qianův vnuk Yang Yun 楊惲 (zemř. 54 př.n.l.) (*Hanshu* 62, s. 2737).

⁶ Otázka interpretace výroku „*cheng yi jia zhi yan*“ je v poslední době znovu diskutována. Zajímavý a zcela nový výklad nabízí Michael Nylan (Nylan 1998-99).

⁷ Viz Liu Xinův soupis děl císařské knihovny, zahrnutý do kapitoly *Yi wen zhi* 藝文志 v *Hanshu*, kde je zmíněn „spis vrchních písařů o sto třiceti kapitolách“ (*taishi gong bai sanshi pian* 太史公百三十篇; *Hanshu* 30, s. 1714). Poměrně málo se při debatách o osudu Sima Qianova rukopisu zohledňuje skutečnost, že formulace, kterou Sima Qian použil, je analogická výroku z *Předmluvy ke kanonické Knize dokumentů* (*cang zhi shufu, yi dai neng zhe* 藏之書府, 以待能者), kde na místě „slavné hory“ je „dvorní knihovna“. Tato analogie posiluje interpretaci „slavné hory“ jako dvorské knihovny.

Navzdory poměrně omezené dostupnosti *Shiji* na sklonku panování Západní dynastie Han, citace a poznámky v rozmanitých textech z konce 1. století n.l. naznačují, že povědomí o Sima Qianově díle existovalo již krátce po jeho smrti, a že se *Knih dvorních písařů* (*Taishigongshu*), jak se *Shiji* původně jmenovalo, těšila značné vážnosti.⁸

V historických pramenech se také dovídáme, že již v průběhu 1. století před naším letopočtem různí autoři *Shiji* „doplňovali“ (*bu* 補), případně „pokračovali“ (*xu* 續) v něm, avšak bez podrobnějšího uvedení o jaké části textu se jedná. Mnoho dohadů budí poznámka dvakrát zmíněná v *Hanshu*, kde se říká, že z původních 130 kapitol Sima Qianovy knihy se jich 10 nezachovalo („existuje záznam, chybí text“, *you lu wu shu* 有錄無書; *Hanshu* 30, s. 1714; 62, s. 2724), aniž by bylo specifikováno, o které kapitoly se jedná. Další záhada se týká možnosti, že text byl v 1. století n.l. cenzurován a radikálně zkrácen. V tomto smyslu se objevuje zmínka v *Hou Hanshu*, kde se dovídáme, že Yang Zhong 楊終 (40 – 100 n.l.) „podle příkazu zkrátil *Shiji* o více než 100 000 slov“ (*Hou Hanshu* 48, s. 1599). Navzdory těmto tvrzením *Shiji* má dodnes plných 130 kapitol, celkově je však text delší, než byl původně podle Sima Qianova vyjádření, což samozřejmě opět vyzývá k domněnce, že některé části jsou dodatečně připsané.⁹

Pochybnosti o pravosti dnešní verze *Shiji* působí také obsah některých kapitol, především zmínky o událostech, které zjevně nastaly až po Sima Qianově smrti. Případné úpravy textu by se dále měly týkat kapitol věnovaných období vlády některých císařů dynastie Han, zejména Wudiho, vůči němuž Sima Qian choval oprávněnou zášť. Sima Qian v závěrečné kapitole *Shiji* souhrnně charakterizuje celé dílo a podává zde jedno po druhém stručné shrnutí obsahu všech kapitol. Skutečný obsah některých kapitol však s těmito charakteristikami nepadá, a vzniká tudíž oprávněné podezření, že byly dodatečně přepsány.

Další otázku vyvolává skutečnost, že značná část kapitol *Shiji* věnovaných dějinám dynastie Han se téměř beze změny objevuje v *Hanshu* historika Ban Gua 班固 (32 – 92 n.l.). Otázka vztahu mezi *Shiji* a *Hanshu*, zda Ban Gu cituje svého předchůdce Sima Qiana (což by

⁸ Výčet odkazů na *Shiji* z doby Západních Hanů viz Chen Zhi 1957.

⁹ Sima Qian v závěru 130. kapitoly říká, že celý jeho spis sestává z 526 500 znaků (*Shiji* 130, s. 3319). Dnešní text je o něco delší.

Shiji – historie textu a jeho autentičnost

vcelku odpovídalo dobové praxi), či naopak, zda neúplné *Shiji* bylo do datečně rekonstruováno podle *Hanshu*, intenzivně zaměstnává badatele již bezmála sto let.¹⁰

Na základě výše uvedených argumentů „skeptičtí historici“ (*yigu pai* 疑古派) od konce 19. století hovoří o tom, že text *Shiji* se nezachoval v autentické podobě; radikální zastánci tohoto postoje dokonce tvrdí, že *Shiji* jsou z větší části rekonstruované v době Východních Hanů a v následujícím období roztržitosti. Na skeptický postoj pozdněqingských učenců k autenticitě Sima Qianova díla navázala první generace moderních historiků reprezentovaná Gu Jiegangem 顧頌剛 (1893 – 1980) a posléze i někteří západní sinologové. Otázka autenticity *Shiji* se periodicky vynořuje v dílčích studiích čínských i západních badatelů, aniž by docházelo v této věci ke shodě.¹¹ Autoři těchto studií vycházejí nejen z historických zpráv o porušení textu a ze zjevných anachronismů, jež se objevují v některých kapitolách, ale poukazují také na logické nesrovnalosti a zjevně narušené souvislosti mezi některými pasážemi a na jazykové a stylistické rozdíly v různých částech *Shiji*.

Opatrný postoj k autenticitě zachované podoby Sima Qianova díla zastával i český sinolog Timoteus Pokora (1928 – 1985), který značnou část svého bádání o Sima Qianovi věnoval právě otázce autorství sporných částí.¹²

Dnes, v době obnovené národní hrdosti a zdůrazňované starobylosti čínské kultury, čínští historici opouštějí skeptické postoje, které se prosadily v 1. polovině 20. století; hovoříme v této souvislosti o „škole důvěřující tradici“ (*xin gu pai* 信古). Tito historici vysvětlují podání pramenů o krácení, respektive doplňování *Shiji* poukazem na to, že tato tvrzení nejsou správně interpretována. Upozorňují na to, že ve staré Číně bylo běžnou praxí krátit rukopisy a vytvářet z rozsáhlejších děl jakési „výtahy“, které však zpravidla nenahrazují původní rozsáhlejší

¹⁰ Systematicky tuto problematiku shrnuje a další bibliografické údaje uvádí Nienhauser 2008.

¹¹ Autenticitu sedmnácti kapitol *Shiji* poprvé radikálně zpochybnil pozdněqingský učenec Cui Shi 崔適 v práci publikované poprvé r. 1910. Od té doby se táhne dodnes neukončená debata mezi odpůrci autenticity textu a jejími stoupenci. Významným příspěvkem z poslední doby je článek Martina Kerna (Kern 2003), kde jsou přehledně uvedeny i hlavní práce zastupující oba protichůdné názory. Kern sám patří ke skeptikům.

¹² Bibliografie prací Timotea Pokory viz Fass – Šíma – Liščák 1994.

dílo (Chen Zhi 1953: 44). Jiní na základě podrobnějšího rozboru historických pramenů zmiňujících „doplňování“ *Shiji* případně upozorňují na to, že „doplnění“ (*bu* 補) zpravidla znamená „pokračování“ (*xu* 續) textu ve smyslu doplnění informací, které Sima Qian již nezapsal, nemusí však nutně znamenat úpravu či přepsání vlastního původního díla (Zhang Dake 2002).¹³

Příkladem „doplnění“ Sima Qianova spisu, které je vlastně pokračováním bez úmyslu původní text měnit či nahrazovat jeho části novou verzí, jsou také interpolace spojené se jménem jistého Chu Shaosuna 褚少孫 (1. stol. př.n.l.). Postavou Chu Shaosuna se v posledních letech svého života intenzivně zabýval právě Timoteus Pokora. Ten v dílčích studiích označuje Chu Shaosuna především za „vypravěče příběhů“ a dochází k závěru, že Chu Shaosun vnáší do textu *Shiji* výrazný beletristický prvek, že jeho doplňky posilují literární rozměr díla.¹⁴ Chu Shaosunovy interpolace jsou nicméně zřetelně označené, vždy je uvádí poznámka „Mistr Chu říká“, a proto nepředstavují zásadní problém pro studium autenticity *Shiji*.

Opisy a první komentáře

Poznání toho, jak se text *Shiji* předával, je vedle zmínek v historických pramenech o úpravách textu založeno na studiu opisů a raných tisků a dále na studiu citací a poznámek o knize zachovaných v pramenech z různých dob. Předpokládá se, že původní rukopis díla, který Sima Qian uložil v císařské knihovně, vzal za své v době Wang Mangovy uzurpace trůnu a následných nepokojů. Postupně se však šířily opisy pořizované podle druhého původního rukopisu uloženého v rodině Yangů, kam se provdala Sima Qianova dcera. Kusé údaje v historických pramenech naznačují, že bylo zvykem opisovat i jen jednotlivé

¹³ Tato doplňování je třeba chápat v kontextu dobové praxe, kdy například Ban Biao 班彪 (354 – n.l.), otec historika Ban Gua, původně svoji Kroniku dynastie Han nazval „Pokračování Knihy dvorních historiků“ (*Taishigong shu xu* 太史公書續).

¹⁴ Pokora 1987. Podle vlastních slov Pokora chystal o Chu Shaosunovi knihu, včetně kritického překladu všech pasáží, které jsou mu připisovány. Rukopis – pokud kdy existoval – se však zřejmě nezachoval. V současné době se přínosu Chu Shaosuna k textu *Shiji* soustavně věnuje pozornost Dorothee Schaab-Hanke.

Shiji – historie textu a jeho autentičnost

kapitoly (či vzhledem k tehdejší podobě knihy svitky), například ty, které se vztahovaly k rodině opisovatele, a že na sklonku dynastie Han *Shiji* kolovalo v řadě takových dílčích opisů. Dále je zřejmé, že již na konci panování Západních Hanů, tedy necelých sto let po Sima Qianově smrti, existovaly v opisech rozdíly (Zhang Yuchun 2002: 52) a tyto rozdíly se dále prohloubily v následujících staletích.

Doba po pádu dynastie Han, jakkoliv byla obdobím krutých válek, ohrožení přicházejícího od severních nájezdníků, vojenských převratů a nelítostného vyražďování potenciálních soupeřů o moc, byla zároveň jedním z nejplodnějších období rozvoje čínské kultury. Součástí dobového intelektuálního kvasu bylo také studium, opisování a komentování Sima Qianova spisu. O této činnosti máme kusé zprávy z dobových pramenů, úryvky nejstarších komentářů pojatých do pozdějších edic, první kompletní komentář, který dodnes doprovází text *Shiji*, a také dva zachované zlomky rukopisu *Shiji* datované do 6. století n.l. (Zhang Yuchun 2001).

Vlastnictví knih ve středověké Číně bylo výsadou panovníka a úzké vrstvy aristokracie (za dynastie Tang se významnými knihovnami pyšni také buddhistické kláštery). Před uplatněním knihtisku pro reprodukci „seriózní“ literatury za dynastie Song¹⁵ se knihy šířily na základě opisů, které buď pořizovali dvorní učenci pro potřeby dvora, nebo se opisovaly soukromě ve význačných aristokratických rodinách. Charakteristické pro počáteční rukopisné období studia *Shiji* je individualizovaný a do značné míry živelný přístup k textu (Zhang Yuchun 2001: 44), jak ostatně odpovídá literárním zájmům aristokratických kruhů prvních staletí našeho letopočtu. Centralizované úsilí reprodukovat texty a dávat jim normativní podobu v této době v podstatě neexistovalo.

Opisování knih nebylo mechanickou záležitostí, každý opis byl cvičením ve filologické erudici, při němž ten, kdo text opisoval, o něm zároveň přemýšlel a po zralé úvaze opravoval chyby v předloze s cílem

¹⁵ Technika knihtisku byla v Číně známa zhruba od 7. století n.l. Zpočátku se používala výhradně pro tisk buddhistických textů a dále různých textů užitkových (kalendáře, rýmovníky, snáře ap.). Za vhodný prostředek pro šíření „seriózní“ literatury, tj. konfuciánských spisů, spisů historických, poezie a esejů, se knihtisk začíná všeobecně považovat až po založení dynastie Song, tj. ve 2. polovině 10. století (o knihtisku viz Tsien Tsuen-Hsuein 1962 a Cherniack 1994).

obnovit co možná nejvíce autentickou podobu opisovaného textu. Do opisu tak byla vždy vložena vlastní erudice a individuální interpretační úsilí a vedlejším produktem opisování bývaly zpravidla poznámky a komentáře. Ty si kladly za cíl jednak čtenářům vysvětlit obtížně srozumitelná či nejednoznačná místa v textu a jednak analyzovaly možná porušení textu a podávaly jeho vlastní rekonstrukci. Příznačný je titul nejstaršího známého komentáře k *Shiji* od Xu Guanga 徐廣 (353 – 425) z počátku 5. století n.l.: *Výslovnost a význam Shiji* (*Shiji yin yi* 史記音義). Tento komentář se zachoval jen částečně v citacích v o něco mladším komentáři Pei Yinově.

Pei Yin 裴駟 (5. století), syn významného politika, vojevůdce a historika, autora kritické komentované edice *Kroniky Tři říši* (*Sanguo zhi zhu* 三國志注), Pei Songzha 裴松之 (372 – 451), sestavil nejstarší do dnes zachovaný komentář k *Shiji* s názvem „Shromážděná vysvětlení k *Shiji*“ (*Shiji ji jie* 史記集解). Podle Pei Yinových vlastních slov ho k tomu vedla neutěšená situace, kdy text *Shiji* byl plný chyb a nesrovnalostí (Pei Yin 1959). Pei Yin učinil první krok ke stabilizaci textu, jenž se posléze stal základem pro další opisy a edice. Komentář je do dnes nedílnou součástí *Shiji* a poskytuje cenné filologické poznámky k obtížným místům. Zároveň představuje jeden z nejstarších pramenů ke studiu možných změn vzniklých během předávání textu.

Do období roztříštěnosti jsou také datovány nejstarší rukopisné zlomky *Shiji*, dnes uložené v japonských sbírkách. Na základě jejich studia současný badatel Zhang Yuchun dochází k závěru, že rukopisné verze obsahovaly mnohem méně chyb než pozdější tisky a byly podstatně bližší Sima Qianovu originálu (Zhang Yuchun 2001: 36).

Na editorské a komentátorské úsilí aristokratů z období roztříštěnosti navázali vzdělanci v době dynastie Tang. V této době vynikají další dva zásadní komentáře k *Shiji*, nazvané *Hledání skrytého v Shiji* (*Shiji suo yin* 史記索隱) od Sima Zhena 司馬貞 (1. pol. 8. stol.)¹⁶ a *Správný význam Shiji* (*Shiji zheng yi* 史記正義) od Zhang Shoujie 張守節 (7. – 8. stol. n. l.) (předmluva z r. 737). Oba tyto komentáře

¹⁶ Sima Zhen se stal „doktorem státní akademie“ (*guozi boshi* 國子博士) a „učencem dvorní akademie“ (*hongwenguan xueshi* 弘文館學士). Sloužil však také ve státní správě v provinciích. Na sklonku života, v obavě, že *Shiji* a starším komentářům hrozí, že se nezachovají, sepsal svůj vlastní komentář. Komentář dokončil na počátku éry Kaiyuan 開元 (713 – 741).

Shiji – historie textu a jeho autentičnost

jsou založeny na kolaci různých starších opisů a komentářů k nim opět s cílem přispět k zachování textu v co nejautentičtější podobě, upozornit na chyby, které vznikly při opisování, a objasnit obtížně srozumitelné pasáže. Sima Zhen upozorňuje i na některé nesrovnalosti v Pei Yinových komentářích a snaží se je uvést na pravou míru. Obdobně také Zhang Shoujie kriticky rozebírá nejen vlastní text *Shiji*, ale i Pei Yinův komentář a téměř současný komentář Sima Zhenův. Tyto tři nejstarší komentáře (tzv. „Tři komentáře“, *San jia zhu* 三家注) jsou základní pomůckou pro četbu *Shiji* dodnes.¹⁷

Za Tangů se *Shiji* již staly pevnou součástí kánonu čínské kultury a jejich znalost byla spolu s *Dějiny dynastie Han* (*Han shu* 漢書) a *Dějiny Pozdní dynastie Han* (*Hou Han shu* 後漢書) vyžadována u státních zkoušek (Mc Mullen 1988: 198). Pravděpodobně vznikly další opisy (a mírně odlišné verze), o nichž toho však mnoho nevíme.¹⁸ Fyzicky se z doby Tang zachovaly různě rozsáhlé části devíti různých opisů, z toho tři byly objeveny až na počátku 20. století v jeskyních v Dunhuangu. Jazyk dunhuangských opisů, dnes uložených v Bibliothèque Nationale v Paříži, je méně elegantní, než jsem zvyklí z předávané podoby *Shiji*. V grafickém zápisu, stejně jako v případě jiných dunhuangských rukopisů, se zde také objevuje nápadné množství „vulgárních“ (tj. nestandardně zjednodušených) znaků a „nesprávných“ znaků použitých foneticky. Z toho lze usuzovat na postupující šíření *Shiji* i mimo elitní vrstvu, které se později, zejména od dynastie Yuan projeví v populární literatuře na historická témata.¹⁹

Po příchodu knihtisku

S nástupem dynastie Song nastává nová fáze ve vývoji textu *Shiji* a jeho šíření, která souvisí s rozvojem centralizovaného vzdělávacího

¹⁷ Za Tangů vzniklo více komentářů k *Shiji*, pouze tyto dva se však zachovaly (McMullen 1988, s. 174).

¹⁸ Zhang Dake zmiňuje celkem 12 komentářů z doby Tang (Zhang Dake 2002: 552-553). Víme, že komentář zpravidla byl vedlejším produktem opisování textu, a lze tudíž předpokládat, že za Tangů vzniklo minimálně 12 rukopisných verzí *Shiji*.

¹⁹ Zhang Dake zmiňuje více než 180 divadelních her z doby mongolské na témata převzatá z *Shiji* (Zhang Dake 2002, s. 560).

a zkouškového systému, s institucionalizací knihtisku jako média pro šíření „seriózní“ literatury a s rozvojem edičních projektů iniciovaných císařským dvorem. Na samém počátku panování dynastie Song byla příprava kritického vydání textu *Shiji* součástí projektu vytvoření standardní verze kanonických a historických spisů pro potřeby císařské akademie a vzdělání budoucích úředníků. Dvorští učenci za dynastie Severní Song měli k dispozici řadu starších, zejména tangských opisů *Shiji* a komentářů k nim a zdá se, že je využili všechny, aniž by některou verzi výrazně upřednostnili (Zhang Yuchun 2001: 105). Na základě srovnávání různých rukopisů a s využitím své erudice profesionálních učenců se snažili opravit textové nesrovnalosti, včetně nestandardního užití znaků, chyb v citacích z jiných textů i oprav delších úseků, v nichž zjevně postupem času došlo z různých příčin k porušení původní logické návaznosti. Důležitou pomoc pro jejich práci představovali zmíněné Tři komentáře, které songští učenci postupně převzali do svých edic.

Charakteristickým rysem, které přinášejí severosongské dvorské edice, je profesionální zapojení týmu nejlepších učenců do studia a přípravy kritické edice textu a s tím související centralizace ediční praxe. Na tomto základě pak vzniká základní autoritativní text (Zhang Yuchun 2001: 105), od něhož se pak budou odvozovat další edice.

Zapojení elitního týmu učenců a využití progresivní technologie knihtisku paradoxně neznamenalo vytvoření kvalitní a stabilní kritické edice. Badatelé naopak předpokládají, že centralizace ediční činnosti u dvora a zavedení knihtisku vedly k zániku cenných starších verzí textů do té doby předávaných opisováním, a také k úpadku schopnosti vzdělanců číst text kriticky a opravovat v něm zjevné chyby. Tento kritický názor na dopad knihtisku na vzdělanost, rozšířený již v době nástupu nové technologie za dynastie Song (Cherniack 1994), sdílejí i někteří moderní badatelé.

Výchozím textem pro další vývoj podoby *Shiji* se za Severních Songů stala první dvorská edice, která vyšla tiskem r. 997 (Zhang Yuchun 2001: 106-107).²⁰ Ani tato edice se však nezachovala. Dnes máme

²⁰ Zde se Zhang Yuchun rozchází s názorem Hulsevého, který zřetelnou návaznost různých pozdějších edic na jeden zdrojový text popírá (Loewe 1993: 407).

Shiji – historie textu a jeho autentičnost

k dispozici čtyři různá vydání *Shiji* z doby Severních Songů a osm různých edic z doby Jižních Songů, které vesměs, alespoň podle Zhang Yuchuna, navazují na zmíněnou první songskou dvorskou edici. Pro vývoj ediční praxe v tomto období je příznačné, že ke konci panování dynastie Song na významu nabývají soukromé edice.²¹ Nejstarší v úplnosti zachovaný exemplář *Shiji* je edice připravená v Císařské akademii (*Guozijian* 國子監), opatřená Pei Yinovým komentářem (*Shiji ji jie* 史記集解), která se s jistým váháním datuje do doby panovnické éry Jingyou 景祐 (1034 – 1038).²²

Další významná edice vznikla za panovnické éry Shaoxing 紹興 (1131 – 1162) Jižních Songů; ta je považována za mimořádně kvalitní ukázkou songského knihtisku.²³ Z hlediska vlivu na pozdější vývoj ediční praxe a recepce *Shiji* je nicméně nejvýznamnějším edičním počinem doby Song vydání *Shiji*, do něhož je včleněn kompletní text všech „Tří komentářů“ (tzv. *San jia zhu heke ben* 三家注合刻本), které r. 1196 vlastním nákladem vydal Huang Shanfu 黃善夫 z Jian'anu 建安 (v dnešní provincii Fujian). Jedná se o soukromý tisk známého tiskaře, který knihu vydal jako učební text pro potřeby domácí školy.²⁴ Huang Shanfuův tisk je další vynikající ukázkou jihosongského tiskařského

²¹ V dějinách čínského knihtisku rozlišujeme tisky dvorské (či oficiální – *guan* 官) a soukromé (*si* 私). Dvorské tisky byly editovány a opsány vybranými učiteli ve službách dvora a na náklady dvora také vydávány (v některých obdobích přímo zhotoveny ve dvorských knihtiskařských dílnách) a následně se užívaly ve dvorské akademii a dalších státních školách. Po vzoru dvora nechávali tisknout knihy také guvernérův jednotlivých provincií a další regionální správci, opět pro potřeby státních škol. Dále existovaly tisky soukromé, pořizované s cílem zásobit studijní literaturou domácí školy. Jedná se vesměs o vydávání knih potřebných k přípravě ke státním zkouškám, tedy konfuciánské kanonické spisy a spisy historické (ale i další knihy podle dobových potřeb, včetně některých sbírek poezie, spisů taoistických či lékařských). Třetí kategorií tvoří tisky komerční, určené pro trh. Kanonické a historické spisy začaly být běžně vydávány ke komerčním účelům až relativně pozdě, za dynastie Ming. Vedle toho existovaly také velké nakladatelské projekty organizované v rámci klášterů. (O knihtiku v Číně viz Cherniack 1994, Huang Yongnian 2005 a Luo Shubao 1993.)

²² Tzv. „akademická edice éry Jingyou“ (*Jingyou jian ben* 景祐監本). Zhang Xingji uvádí zachovaný jeden úplný exemplář (v Akademii Sinice, Taipei) a tři další exempláře v různé míře neúplné (v Taiwanské národní knihovně a v Pekingské národní knihovně) (Zhang Xingji 2006: 194-195).

²³ Podrobněji viz recenze moderního faksimile tohoto vydání od Pieta van der Loona v *Revue Bibliographique de Sinologie* I, 1955.

²⁴ Edici se podrobně zabývá Zhang Yuchun 2001: 235-263. Ukázkou z této edice nalezneme ve všech pojednáních o dějinách knihtisku (např. Luo Shubao 1993). Široce dostupné faksimile bylo vydáno také r. 1970 v Taiwan yiwen shudian.

umění. Bohužel se však jedná o edici s velkým množstvím tiskových chyb a je zřejmé, že v tomto případě nebyla provedena důkladná kolace textu.²⁵

Huang Shanfuova edice zahájila novou tradici vydávat *Shiji* se „Třemi komentáři,“ na kterou navázali vydavatelé doby mongolské a přes ně také vydavatelé doby Ming a Qing i moderní editoři. Původní Huang Shanfuova edice se však v Číně nezachovala a jediný dnes známý exemplář je v japonských sbírkách, kam se dostal zřejmě záhy po svém vzniku. V Číně Huang Shanfuova edice ovlivňovala další vývoj textu *Shiji* zprostředkovaně, přes pozdější dotisky a reedice, v nichž přirozeně dochází k dílčím změnám v textu. Původní jihosongská verze znovu vešla ve známost teprve po r. 1911, kdy bylo v Číně vydáno faksimile původního tisku objeveného tehdy v japonských sbírkách. Následně byla pojata do tzv. „Záplatované“²⁶ edice 24 dynastických kronik (*Bona ben ershisi shi* 百衲本二十四史) (Šanghaj 1930-1937), přičemž část zjevných textových chyb byla při této příležitosti opravena (Zhang Yuchun 2001: 262, 276). Huang Shanfuova edice *Shiji* se nakonec stala jedním ze dvou základních textů, na nichž stojí moderní kritická edice připravovaná čínskými historiky v rozmezí 30. až 50. let (*Shiji* 1959).

Za dynastie Yuan vzniklo postupně několik dalších edic a nových vydání *Shiji*. Vesměs po vzoru Huang Shanfuově přebírají formát textu doplněný o Tři komentáře. Podle nejnovějšího bádání se jako klíčová pro další vývoj textu *Shiji* mezi nimi jeví soukromá edice Peng Yinwengova 彭寅翁 z r. 1288 (dyn. Yuan) (Zhang Xingji 2006; Zhang Yuchun 2001: 264-275).

S obnovou a rozvojem edičních počínů dvora, který nastává po porážce mongolské dynastie Yuan za Mingů a současně s rozvojem mingové městské kultury a bohaté komerční nakladatelské činnosti vznikají další edice a přetisky *Shiji*. Dvorní učenci za Mingů dvakrát připravili k vydání *Shiji* pro potřeby císařské akademie v Nankingu a později znovu v Pekingu, nicméně jejich práce byla nedbalá, v textu jsou

²⁵ Zhang Dake, s odvoláním na další, zejména japonské badatele (Zhang Dake 2001: 259-260).

²⁶ Název vyjadřuje skutečnost, že nakladatelství sestavilo soubor oficiálních kronik na základě nejlepších tisků z doby Song a Yuan, které jsou k sobě poskládané jako záplaty patchworku.

Shiji – historie textu a jeho autentičnost

zjevné chyby a starší komentáře nejsou vždy přebírány v úplnosti (He Cijun 1958, s. 173).

Kvalitnější jsou soukromé edice z druhé poloviny vlády dynastie Ming a právě ony budou později spoluurčovat podobu moderní kritické edice. Nejvýznamnější z nich je *Shiji* se Třemi komentáři podle vzoru songské edice Huang Shanfuovy (a zřejmě také yuanské edice Peng Yinwengovy), kterou dva roky připravoval a r. 1525 si nechal v Suzhou vytisknout významný učenec Wang Yanzhe 王延喆. Toto vydání *Shiji* je vysoce hodnoceno jak po stránce pečlivosti přípravy textu, tak po stránce kvality tisku.

Za pozornost dále stojí vydání legendárního sběratele a vydavatele knih Mao Jina 毛晉 (1599 – 1659), jež nese název jeho studovny a knihovny Jigu ge 汲古閣 (volně přeloženo jako Studna, z níž čerpám vodu starožitností), k níž byla přidružena i vlastní knihtiskařská dílna. Mao Jin se rozhodl pro starší verzi *Shiji* pouze s jedním komentářem (*Suo yin* od Sima Zhena) a údajně při tom vycházel z neznámého severosongského tisku.

Na kvalitu Mao Jinovy edice existují diametrálně odlišné názory. Moderní studie na jedné straně potvrzují, že je zde mnoho textových chyb, na straně druhé se však ukazuje, že Mao Jinova verze *Shiji* obsahuje prvky skutečně odkazující k dnes neznámé starobylé verzi textu, možná dokonce k tangskému rukopisu (Zhang Yuchun 2002a), a má proto značnou cenu pro další textologický rozbor *Shiji*.

Za dynastie Ming se *Shiji* těšily velké oblibě. Zhang Xingji uvádí celkem padesát tři mingských, převážně soukromých a komerčních edic a reedic, jež se zachovaly dodnes (Zhang Xingji 2006: 200-210). O oblibě *Shiji* za Mingů svědčí také množství osobních poznámek, postřehů a esejistických komentářů, v nichž se zrcadlí dobový zájem o Sima Qianovo dílo i jeho nové interpretace. Ling Zhilong 凌稚隆 (činný v polovině 16. stol.) obohatil o nejvýznamnější z nich klasickou edici *Shiji* se „Třemi komentáři“ a vydal ji na počátku éry Wanli (1576 nebo 1577) s názvem *Shiji s lesem komentářů* (*Shiji ping lin* 史記評林). Jsou zde shromážděny čtenářské a interpretační poznámky od více než sto padesáti autorů. *Les komentářů* obsahuje také odkazy na záznamy analogických událostí u jiných autorů, na citace a narážky a četné textověkritické poznámky. Toto dílo mělo velký vliv na další

studium *Shiji* a výrazně ovlivnilo jejich četbu a studium v Koreji a Japonsku.²⁷

Poté, co Čínu ovládli Mandžuoové, končí období rozmanitosti a nezávislosti nakladatelské činnosti, jak ji známe z konce dynastie Ming, a místo toho dochází k centralizaci edičních projektů, zejména těch souvisejících s vydáváním klasického písemnictví. Mandžuoové převzali konfuciánskou představu, že příkladný panovník pečuje o vzdělanost a dvorští učenci dostali za úkol shromáždit, vytřídit a opatřit poznámkami veškeré zachované písemnictví. Je na místě podotknout, že ediční úsilí mandžuského dvora nesvědčí ani tolik o lásce dobytých k čínské vzdělanosti, jako o jejich snaze podepřít legitimitu nedávno získané moci a také stvrdit vládu i nad duchovním prostorem Číny.²⁸

V tomto kontextu vzniká r. 1739 tzv. „palácová edice“ *Shiji* (doslova edice ze Síně výkvětu vojenství, *Wuying dian* 武英殿), která je založena na kriticky převzaté mingské dvorské edici z r. 1598 a dále přihlíží k soukromé edici Wang Yanzheově, k mingské reedici jihosongské Huang Shanfuovy edice se Třemi komentáři z r. 1525, jakož i k Ling Zhilongovu *Lesu komentářů* z r. 1576 (Hulsevé 1993, s. 408). Důležitým doplňkovým pramenem zde byla také edice pozdněmingského sběratele Mao Jina. Qingská palácová edice byla připravena s péčí odpovídající nejlepšími tradicím qingské filologie. V průběhu 19. století byla několikrát vydána komerčně a posléze se stala i výchozím textem pro legendární francouzský překlad Édouarda Chavannese z přelomu 19. a 20. století.²⁹

Nový vývoj v 19. a 20. století

V 19. stoletím v Číně narůstá ekonomická a společenská krize a sílí tlak západních mocností. Zemi postihly války, hladomory a lidová po-

²⁷ K dispozici jsou moderní faksimile v různých vydáních (Tianjin guji chubanshe, 1998; Beijing chubanshe 2000 aj.).

²⁸ Není pochyb o tom, že součástí úsilí shromáždit veškerou čínskou literaturu pod patronací dvora byla přirozeně také politicky motivovaná cenzura. V rámci cenzury byly některé knihy zakázané jako celek, nedocházelo však k cenzurním zásahům do literatury schválené k dalšímu šíření (Goodrich 1935).

²⁹ Za Čínské republiky byla právě tato edice pojata do *Sibu beiyao* 四部備要.

Shiji – historie textu a jeho autentičnost

vstání, mezi nimiž nejtragičtější dopad mělo povstání Taipingů (1850 – 1864), které zpustošilo jižní Čínu, kde mj. došlo ke zničení obrovského množství knih. Zeng Guofan 曾國藩 (1811 – 1872), jenž měl zásadní podíl na potlačení povstání jako guvernér a vojenský velitel, r. 1863 ve snaze uchovat a obnovit dostupnost základních děl čínského písemnictví inicioval rozsáhlý projekt nového kritického vydání konfuciánského kánonu a historických spisů. O rok později Zeng Guofan usídlil tento projekt v Nankingu, kde zřídil nakladatelství Jinling shuju 金陵書局 (Gao Zhaoming 1997). Mezi nově redigovanými a tiskem vydanými díly pochopitelně bylo také *Shiji*.

Nankingskou edici připravili dva významní učenci, Zhang Wenhu 張文虎 (1808 – 1885) a Tang Renshou 唐仁壽. Za výchozí text si vzali edici pozdněmingského sběratele Mao Jina a zároveň pracovali téměř s dvaceti dalšími tituly, včetně kritických studií qingských učenců (Nienhauser 1994: xiv). Mao Jinovu edici při této příležitosti podrobili kritickému zkoumání a opravili zjevné chyby. Dále přihlíželi k těm zlomkům songských edic, které v té době byly v Číně dostupné, k dalším soukromým edicím z doby Ming (Wang Yanzhe a další), k *Lesu komentářů* i k qingské dvorské edici (Xu Yuannan 2003). Oba editoři také doplnili vlastní komentáře. Na přípravě kritického textu *Shiji* pracovali v letech 1866 – 1870 (Deng Wenfeng 2003).

Čínští učenci na konci 19. a v první polovině 20. století si edice z Jinling shuju vysoko cenili. Na počátku 20. století s ní pracoval také japonský historik Takigawa Kametaró 瀧川資言 (1869 – ?), který připravil první kritické vydání *Shiji* s moderní interpunkcí, jež opatřil vlastními poznámkami. Vyšla poprvé r. 1934 v Tokiu pod názvem *Shiji se shromážděnými poznámkami a kriticky ověřené* (*Shiki kaichū kōshō* 史記會注考證). Takigawa Kametaró původně vycházel z *Lesu komentářů*. Dodatečně však svůj text znovu zkorigoval právě podle Zhang Wenhovy a Tang Renshouvy edice z Jinling shuju. Takigawova edice je vysoko hodnocena, pracoval s ní jako se základním textem i T. Pokora.³⁰

Z nankingské edice z r. 1870 vychází také moderní standardní čínské vydání z pekingského nakladatelství Zhonghua shuju (*Shiji* 1959).

³⁰ Běžně dostupný je reprint vydaný r. 1955 v Pekingu i jeho pozdější vydání.

Editoři zároveň přihlíželi k již zmíněné Huang Shanfuově edici se Třemi komentáři, kriticky převzaté do „Záplatované“ edice dynastických kronik (viz výše). Edice z Zhonghua shuju formálně postrádá jména editorů, víme však, že na její přípravě se výrazně podíleli dva historici, Gu Jiegang 顧頡剛 (který r. 1936 vydal novou kolaci textu *Shiji*, avšak bez poznámek), a Xu Zhishan 徐之珊 (Nienhauser 1995). K moderní čínské edici z Zhonghua shuju existuje řada postupně publikovaných kritických připomínek, mezi nimiž nechybí ani článek od významného lingvisty Lü Shuxianga, jenž upozorňuje na zjevné textové chyby (a zejména chyby v interpunkci),³¹ nicméně přesto jí někteří badatelé dávají přednost před japonskou edicí Takigawovou. Toto vydání *Shiji* je „uživatelsky nejpřívětivější“ pro moderního čtenáře, neboť je přehledně graficky členěno do logicky vymezených odstavců a používá moderní interpunkci včetně grafického odlišení osobních jmen a titulů knih.

Závěr

Stručný přehled historie textu *Shiji*, jak se dochoval v průběhu dvou tisíciletí, před nás klade mnoho otázek. Je zřejmé, že na bezmála dva tisíce let dlouhé cestě od textu, který Sima Qian v 1. století př.n.l. zapsal na bambusové úštěpky,³² k moderní edici, s níž pracujeme dnes, zůstává mnoho bílých míst, z nichž mnohá se stěží podaří zaplnit.

Jak známo, Sima Qianův spis lze číst jako text historický, ale také jako úchvatný text literární. Každý, kdo se ponoří do *Shiji*, propadne kouzlu mistrného vyprávění dramatických událostí a brilantně zachycených dialogů historických postav, z nichž vystupují jejich výrazné individuality. Jazyk *Shiji* vyniká bohatou slovní zásobou, originalitou pojmenování a metafor i četností výrazů blízkých hovorové řeči. Ling-

³¹ Nejzávažnější připomínky byly zapracovány do pozdějších dotisků edice z r. 1959. Podrobně kriticky rozebírá celou edici Li Renjian ve dvou obsáhlých svazcích (Li Renjian 1998).

³² Za dynastie Han byly bambusové úštěpky (spolu s dřevem) nejběžnějším materiálem, na který se psalo. Psalo se také na hedvábí, ale tento materiál byl příliš drahý (a také nebylo možné na něm opravovat případné chyby vzniklé v průběhu opisování). O materiálu, na který byly pravděpodobně zapsány první dva exempláře *Shiji* viz Nienhauser 2008; o historii čínské knihy obecně viz též Tsien Tsuen-Hsuei 1962.

Shiji – historie textu a jeho autentičnost

visté ostatně *Shiji* studují jako svědectví o vývoji jazyka za dynastie Han. Uvážíme-li však, jak složitou cestou text prošel, kolik redakčních zásahů jej poznamenalo a kolik omylů a úprav se mohlo vyskytnout při opisování, nutně nás napadá, že v živém jazyce a osobitém stylu vyprávění, jak se s nimi setkáváme v dnešní podobě *Shiji*, nemusí nutně do všech důsledků zaznívat jen hlas samotného Sima Qiana, ale že se do *Shiji* do jisté míry promítají pozdější vrstvy čínského jazyka a stylu. Badatelé, kteří se věnují detailnímu studiu textu *Shiji* s cílem odlišit různé textové vrstvy a pozdější interpolace ostatně také docházejí k závěru, že pasáže, které podle jejich názoru pocházejí autenticky z ruky Sima Qianovy, jsou poměrně suchopárné a jejich jazyk se nevyznačuje výraznými literárními kvalitami.

Navzdory všem pochybnostem a kritickým studiím, *Shiji* po staletí žije v čínském prostředí jako autentické Sima Qianovo dílo, do něhož se promítá jeho osobní příběh. Na tom se zřejmě nic nezmění, dokud by se náhodou neobjevil archeologický nález rukopisu z doby Han, který jediný by mohl přinést zásadní argumenty proti autentičnosti textu, jak jej známe dnes.³³

Literatura

- DENG, Wenfeng 邓文锋 (2003): „Zhang Wenhū yu Jinling shūjū ben *Shiji* 张文虎与金陵书局本《史记》.“ *Zhongguo bianji* 中国编辑, č. 4, s. 7-12.
- DURRANT, Stephen W. (1995): *The cloudy mirror : tension and conflict in the writings of Sima Qian*. New York : State University of New York Press.
- Van ESS, Hans (2001): “Recent Studies on Sima Qian.” *Monumenta Serica*, roč. 49, s. 517-528.
- FASS, Josef – ŠÍMA, Jiří – LIŠČÁK, Vladimír (1994): *Timoteus Pokora: Bibliografie 1952–1987*. Praha : Orientální ústav.

³³ Z archeologických nálezů z poslední čtvrtiny 20. století je *Shiji* nejbližší nález spisu z počátku 2. století př. n. l., kde jsou zaznamenány příběhy z doby Válčících států, včetně několika, které známe i v podání Sima Qianově. Studium těchto textů přináší zajímavé poznatky o jazyce a grafickém zápisu starověkých textů, z nichž vyplývá především značná variabilita těchto textů a rozšířené užívání znaků čínského písma foneticky (Fujita 2008).

Studia Orientalia Slovaca, Vol. VIII (2009)

- FUJITA, Katsuhisa 藤田勝久 (2008): *Shiji Zhanguo shiliao yanjiu* 《史记》 战国史料研究. Shanghai : Shanghai guji chubanshe.
- GAO, Zhaoming 高照明(1997): „Xiang jun yu wan Qing wenhua zhixu de chongjian 湘军与晚清文化秩序的重建.“ *Dongnan wenhua* 東南文化, č. 115 (1), s. 115-119.
- GOODRICH, Luther Carrington (1935): *The Literary Inquisition of Ch'ien-Lung*. Baltimore : Waverly Press.
- Hanshu* 漢書 (1962). Beijing : Zhonghua shuju.
- HE, Cijun 賀次君 (1958): *Shiji shu lu* 《史記》 書錄. Shanghai : Shangwu yinshuguan.
- HONEY, David B. (1999): “The *Han-shu*. Manuscript evidence and the textual criticism of the *Shih-chi*: the case of the ‘*Hsiung-nu lieh-chuan*’.” *Chinese Literature – Essays, Articles, Reviews*, roč. 21 s. 67-97.
- Hou Hanshu* 後漢書 (1962). Beijing : Zhonghua shuju.
- HUANG, Yongnian 黃永年(2005): *Guji banben xue* 古籍版本學. Nanjing : Jiangsu jiaoyu chubanshe.
- HULSEWÉ, A. F. P. (2003): „A Note on a Textual Problem in the *Shih chi* and Some Speculations Concerning the Compilation of the ‘Hereditary Houses’.“ *T'oung Pao*, roč. 89, č. 1-3 (2003), s. 39-58.
- CHAVANNES, Édouard (1895): *Mémoires historiques*, díl I. Paris : Ernest Leroux.
- CHEN, Zhi 陳直 (1957): „Han Jin ren dui Shiji de chuanbo ji qi pingjia 漢晉人對《史記》的傳播及評價.“ *Sichuan daxue xuebao* 四川大學學報, č. 4, s. 41-57.
- CHERNIACK, Susan (1994): „Book Culture and Textual Transmission in Sung China.” In: *Harvard Journal of Asiatic Studies*, roč. 54, č. 1, s. 5-125.
- KERN, Martin (2003): „The ‘Biography of Sima Xiangru’ and the Question of the *fu* in Sima Qian’s *Shiji*.“ *Journal of the American Oriental Society*, roč. 123, č. 2, s. 303-316.
- LI, Chi-hsiang 李紀祥 – CHUANG, Yu-ch'ing 莊宇清 (2008): *Bai nian hui-mou shijixue* 百年回眸史記學. Taipei : Tangshan chubanshe.
- LI, Renjian 李人鑒 (1998): *Taishigong shu jiaodu ji, shang, xia* 《太史公書》校讀記, 上、下. Lanzhou : Gansu renmin chubanshe.
- LOEWE, Michael, ed. (1993): *Early Chinese texts : a bibliographical guide*. Berkeley : Society for the Study of Early China.
- LUO, Shuyu 罗树玉 (1993): *Zhongguo gudai yinshua shi* 中国古代印刷史. Beijing : Yinshua gongye chubanshe.
- McMULLEN, David (1988): *State and scholars in T'ang China*. Cambridge : Cambridge University Press.

Shiji – historie textu a jeho autentičnost

- NIENHAUSER, William H. (2008): „Introduction.“ In: *The Grand Scribe's Records, Vol.VIII*. Bloomington – Indianapolis: Indiana University Press, s. xiii-xliv.
- NYLAN, Michael (1998-1999): „Sima Qian: A True Historian?“ *Early China*, roč. 23-24, s. 203-246.
- PEI, Yin 裴駟 (1959): „Shiji jijie xu 史記集解序.“ Příloha v *Shiji* (1959), díl X., s. 1-6.
- POKORA, Timoteus (1981): „Ch'u Shao-sun—The Narrator of Stories in the *Shih-chi*.” *Annali dell' Instituto Ofriente di Napoli*, roč. 41, s. 403-430.
- POKORA, Timoteus (1987): „Shih chi 127, the Symbiosis of Two Historians.” In: Charles LE BLANC, Charles –BLADER, Susan, eds.: *Chinese Ideas about Nature and Society. Studies in Honour of Derk Bodde*. Hong Kong : Hong Kong University Press, s. 215-234.
- Shiji* 史記 (1959). Beijing: Zhonghua shuju.
- SCHAAB-HANKE, Dorothee (2003): „Did Chu Shaosun Contribute to a Tradition of the Scribe?“ *Oriens extremus*, roč. 44, s. 11-26.
- TAKIGAWA Kametarō 瀧川資言 (1955): *Shiki kaichū kōshō* 史記會注考證附校補. Beijing : Wenxue guji ganxingshe (nové vydání Shanghai guji chubanshe, 1986).
- TSIEN, Tsuen-Hsuin (1962): *Written on Bamboo and Silk*. Chicago : The University of Chicago Press.
- XU, Yuannan 徐元南 (2003): „Qing ren *Shiji* yanjiu chengjiu 清人《史记》研究的成就.“ *Zhongguo dianji yu wenhua* 中国典籍与文化, č. 3, s. 68-74.
- YI, Ning 易宁 – YI, Ping 易平 (2004a): „‘Sima Tan zuo shi’ shuo zhiyi 司马谈作史说质疑“. *Journal of Beijing Normal University (Social Sciences)*, č. 1.
- YI Ning 易宁 – YI Ping 易平 (2004b): „Shiji zaoqi wenxian zhong de yige genben wenti 史记早期文献中的一个根本问题.“ *Journal of Nanchang University (Social Sciences)*, roč. 35, č. 1, s. 85-91.
- YU, Jiayi 余嘉錫 (1947): „Taishigong shu wang pian kao 太史公書亡篇考.“ In: *Furen xuezhi* 輔仁學誌 15.1-2 (1947), s. 1-191.
- ZHANG, Dake 张大可 (2002): *Shiji yanjiu* 史记研究. Beijing : Huawen chubanshe.
- ZHANG, Xingji 张兴吉 (2006): *Yuan ke Shiji Peng Yinweng ben yanjiu* 元刻《史记》彭寅翁本研究. Nanjing : Fenghuang chubanshe.
- ZHANG, Yuchun 张玉春 (2001): *Shiji banben yanjiu* 《史记》版本研究. Beijing : Shangwu yinshuguan.

- ZHANG, Yuchun 张玉春 (2001a): „Ribben Daban Xingyuwu cang *Shiji jijie* (canben) yanjiu 日本大阪杏雨屋藏《史记集解》(残本)研究.“ *Shixue shi yanjiu* 史學史研究, č.3 (103), s. 60-67.
- ZHANG, Yuchun 张玉春 (2002): „*Shiji zaoqi banben yuanliu yanjiu* 《史记》早期版本源流研究.“ *Shixue shi yanjiu* 史學史研究, č. 1 (105), s. 49-55.
- ZHANG, Yuchun 张玉春 (2002a): „Lun danxing ben *Shiji suo yin de Tang xieben tedian* 论单行本《史记索隐》的唐写本特点.“ *Shixue jikan* 史学季刊, č. 4, s. 35-40.

Shiji – History of the Text and Issues of Authenticity

S u m m a r y

The article raises the question of the authenticity of the received text of *Shiji*, mainly in view of the widely held opinion that in *Shiji* the authentic voice of its author, Sima Qian, has been preserved. It is based on the latest research published in China on the transmission of *Shiji* and provides a concise history of the modern texts widely used by readers and scholars since the 20th century, including information about the basic traditional commentaries. It deals with early manuscripts as well as the most important printed editions and reconstructs a genealogy of the transmitted text. Following Chen Zhi, Zhang Yuchun, Zhang Xingji and others, the early beginnings of the process of the corruption of the text are pointed out, including its further deterioration as a result of the unification caused by the introduction of printing during early Song. In the conclusion, the author points out the complexity of the problem and contrasts it with the unproblematic reading of *Shiji* by literary historians, who so far have mostly read and interpreted it without deeper considerations about the nature of the received text.

The article was written as part of the project of the Czech translation of selections from *Shiji*, currently undertaken by the author, and may serve also as an introduction to further considerations about the most appropriate approach to *Shiji* from the point of view of translation theory.

